

Sylvia Mikołajczak¹
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Religijność dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej. Studium empiryczne

[Religiosity of Children Preparing for the First Holy Communion. An Empirical Study]

Streszczenie: W artykule zaprezentowano wyniki badań empirycznych na temat religijności dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej. Badaniom została poddana m.in. ich systematyczność i motywacja uczestnictwa w niedzielnych mszach świętych, codzienna modlitwa, praktyki religijne, a także analizie poddano powody, dla których uczniowie chcą przystąpić do sakramentu Eucharystii. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety. Narzędziem badawczym wykorzystanym do zgromadzenia danych był kwestionariusz ankiety, składający się z piętnastu pytań. Na jego podstawie przebadano 81 uczniów klas trzecich Szkoły Podstawowej nr 12 w Olsztynie, uczęszczających na lekcję religii i przygotowujących się do przyjęcia Pierwszej Komunii świętej. Zebrany materiał badawczy pozwolił stwierdzić, że większość ankietowanych regularnie uczestniczy w niedzielnej mszy św., a motywacją chodzenia do kościoła jest chęć spotkania się z Panem Jezusem. Badania własne dowodzą jednak, że uczniowie deklarujący regularną modlitwę czy też czytanie Pisma świętego – stanowią mniejszość badanej próby.

Summary: The article presents the results of an empirical study on the religiosity of children preparing for their first Holy Communion. The study examined, among other things, their regularity and motivation for attending Sunday Mass, daily prayer, religious practices, as well as the reasons why students want to receive the Lord Jesus in the sacrament of the Eucharist. The research was carried out by a diagnostic survey method, using a questionnaire technique. The research tool used to gather data was a survey questionnaire, consisting of fifteen questions. On the basis of it, 81 third-grade students of Elementary School No. 12 in Olsztyn, attending religious instruction

¹ Sylvia Mikołajczak, Katedra Teologii Moralnej i Nauk o Rodzinie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, sylvia.mikolajczak@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-3566-9153>.

and preparing to receive their first Holy Communion, were surveyed. The collected research material made it possible to conclude that the majority of respondents regularly attend Sunday Mass, and the motivation for going to church is the desire to meet the Lord Jesus. However, the company's own research shows that students who declare regular prayer or reading of the Holy Scriptures – constitute a minority of the surveyed sample.

Słowa kluczowe: religijność, dzieci, Pierwsza Komunia święta.

Keywords: religiosity, children, first Holy Communion.

Wprowadzenie

Religijność jest ważnym aspektem funkcjonowania człowieka. Może nadawać jednostce poczucie sensu życia. Mircea Eliade nazwał człowieka *homo religiosus*, a więc istotą religijną. Według niego prawdziwym człowiekiem może być tylko jednostka religijna, będąca w stanie rozwijać całą swoją naturę oraz odpowiednio z niej korzystać (Kostrubiec-Wojtachnio B., 2021, s. 30). Religijność jest terminem wieloznacznym. Nie ma jednej definicji, która byłaby wyjaśnieniem tego słowa. Często bywa zamiennie stosowany z pojęciem religii. Jest między nimi jednak różnica. Religią oznaczamy to wszystko, co łączy człowieka z Bogiem, ale wyraża się w zbiorze prawd, przekonań, wartości, nakazów, wierzeń. Religijnością z kolei określamy osobiste ustosunkowanie się człowieka do powyższych zasad, norm, jak również to, co on przeżywa, czego doświadcza w relacji z Bogiem (Tatała M., 1999, s. 22). Zdzisław Chlewiński pod pojęciem religijności rozumie „całokształt przekonań, doświadczeń i zachowań podmiotu związanych z przeżywaniem relacji do świata transcendentnego – Boga” (Chlewiński Z., 1989, s. 10). Czesław Walesa definiuje z kolei religijność jako pozytywną i osobową relację człowieka do Boga. Osoba religijna jest aktywną we wspólnocie osób wierzących, a przede wszystkim zachowująca i wciąż pogłębiająca więź z Bogiem. Relacja ta wyraża się przede wszystkim przez formy świadomości, decyzji, uczuć, moralność, więź ze wspólnotą, praktyki czy doświadczenia religijne (Niemirowski T., 2012, s. 55)

Religijność kształtuje się w człowieku przez całe życie, a wpływ na nią mają różne czynniki: biologiczne, osobowościowe, społeczne czy rodzinne. Każdy okres rozwoju człowieka implikuje więc określone zachowania religijne, nie wyłączając okresu dzieciństwa. Religijność dziecka nie ma wszystkich przymiotów religijności osoby dorosłej, ale poprzez stopniowy, dynamiczny proces dąży do przemiany, ukształtowania dojrzałej formy religijności człowieka dorosłego, cechującej świadomą, dobrowolną i osobistą więź z Bogiem. Warto podkreślić, że religijność u dzieci jest odbiciem

rodzinyh praktyk religijnych, doświadczeń i wiedzy wynoszonej z domu i szkoły. To rodzice jako pierwsi kreują obraz Boga, pomagając wejść z Nim w sferę relacji (Heland-Kurzak K., 2021, s. 291).

Religijność znajduje się w centrum badań wielu naukowców, dla których głównym obszarem badawczym jest młodzież i dorośli. Kształtowanie się świadomości religijnej, a w konsekwencji rozwój uczuć, postaw czy wypełnianie praktyk religijnych, są ważne z punktu widzenia teologów, pedagogów, psychologów czy socjologów. Interesujące wydało się przeprowadzenie badań wśród młodszej grupy, czyli dzieci klas trzecich szkoły podstawowej. Badaniom została poddana ich systematyczność i motywacja uczestnictwa w niedzielnych mszach świętych, codzienna modlitwa, praktyki religijne, a także rozpatrzono powody dla których uczniowie chcą przystąpić do Pierwszej Komunii świętej.

Metodologia badań własnych

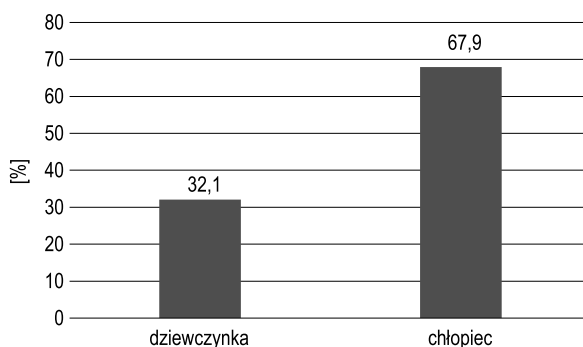
Podstawowym celem podjętych badań było ukazanie religijności dzieci klas trzecich, przygotowujących się do przyjęcia sakramentu Pierwszej Komunii świętej. Problem główny postawiony na potrzeby niniejszego artykułu zawiera się w pytaniu: Czy dzieci przystępujące do Pierwszej Komunii świętej zaangażowane są w praktyki religijne? Biorąc pod uwagę problem główny, zostały wyłonione pytania szczegółowe:

1. Jaka jest częstotliwość uczestnictwa uczniów klas trzecich w niedzielnych mszach świętych?
2. Co motywuje badanych do uczestnictwa w niedzielnych mszach świętych?
3. Czy ankietowani pamiętają o codziennej modlitwie?
4. Czy uczniowie przygotowujący się do przyjęcia sakramentu Pierwszej Komunii świętej czytają sami lub z rodzicami Pismo święte?
5. Czy respondenci oglądają programy religijne, słuchają piosenek religijnych?
6. Z jakiego powodu respondenci uczestniczą w szkolnych lekcjach religii?
7. Czy respondenci angażują się dodatkowo w akcje liturgiczne (ministrant, schola)?
8. Kim dla uczniów klas trzecich jest Pan Jezus?
9. Co według ankietowanych jest najważniejsze w przystąpieniu do sakramentu Eucharystii?
10. Kto w rodzinie uczniów dba o przekaz wiary?

Uwzględniając postawione problemy badawcze, w rozważaniach zostały przyjęte następujące hipotezy badawcze:

1. Większość ankietowanych deklaruje uczestnictwo w niedzielnej mszy świętej co tydzień.
2. Blisko połowa ankietowanych modli się co najmniej raz dziennie.
3. Znikoma część badanej grupy czyta Pismo święte, ogląda programy religijne lub słucha piosenek religijnych.

Ze względu na cel i zakres badań wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety. Istotą badań jest zatem udzielenie przez respondentów odpowiedzi na wcześniej przygotowane pytania, zawarte w narzędziu badawczym – kwestionariuszu ankiety. Przygotowany kwestionariusz składał się z 15 pytań odnoszących się do religijności trzecioklasistów, przygotowujących się do przyjęcia sakramentu Pierwszej Komunii świętej. Zastosowano pytania zamknięte oraz półotwarte, dające możliwość wskazania własnej odpowiedzi spoza proponowanej z listy. Ponadto w metryczce, umieszczonej na końcu kwestionariusza ankietowani zostali zapytani o kwestię dotyczącą płci. Badania zostały przeprowadzone w grudniu 2023 r. w grupie 81 uczniów klas trzecich Szkoły Podstawowej nr 12 w Olsztynie. Wszyscy z ankietowanych uczęszczali na szkolne lekcje religii i przygotowywali się do przyjęcia sakramentu Pierwszej Komunii świętej. Wypełnione kwestionariusze ankiety zostały włączone do analizy statystycznej. Należy zwrócić uwagę, że w klasach przeważali chłopcy. Wśród respondentów znajdowało się 26 dziewczynek (32,1%) oraz 55 chłopców, co stanowi 67,9% badanej populacji.

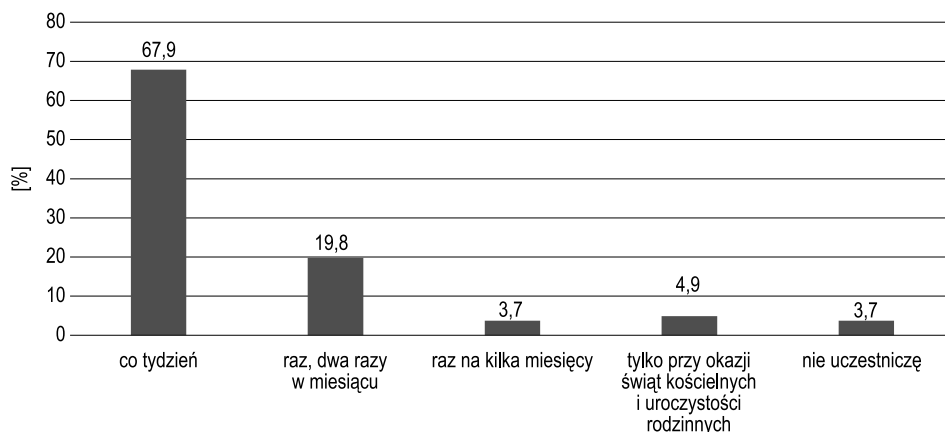
Wykres 1. Badana populacja z podziałem na płeć

Źródło: badania własne.

Analiza badań własnych

Eucharystia jest jednym z siedmiu sakramentów świętych, poprzez który Chrystus działa w Kościele. Jego obecność pod postaciami chleba i wina staje się źródłem życia każdego chrześcijanina (Ptak R., 2007, s. 87). Pojęta jako „zbawcza obecność Jezusa we wspólnocie wiernych i jako jej pokarm duchowy, jest czymś najcenniejszym, co Kościół posiada na drogach historii” (EE 9). Nieodzowną rolę we właściwym przeżywaniu Eucharystii przez chrześcijan pełni niedziela – dzień poświęcony Bogu i człowiekowi. Podczas tego dnia człowiek otwiera się na Boga, Jego działanie, a także na drugiego człowieka. Niedzielna Eucharystia służyżywaniu, umacnianiu więzi z Bogiem, ale również wyrażaniu miłości do ludzi, budowaniu wspólnoty (Szamocki G., 2016, s. 61). Powinność uczestnictwa we mszy świętej dotyczy także młodszych chrześcijan, szczególnie tych przygotowujących się do przyjęcia Pierwszej Komunii świętej. Skoro liturgia jest źródłem, z którego wypływa moc Kościoła, to wszyscy winni z niej czerpać już od najmłodszych lat. Konstytucja o liturgii świętej wskazuje, że działalność Kościoła, prace apostołskie „zmierają do tego, aby wszyscy, którzy przez wiarę i chrzest stali się dziećmi Boga, razem się gromadzili, pośród Kościoła chwalili Boga, uczestniczyli w ofierze i spożywali Wieczerzę Pańską” (KL10).

Uwzględniając powyższe stwierdzenia – doniosłość, rangę Eucharystii w życiu chrześcijan – ankietowani zostali poproszeni o udzieleni odpowiedzi dotyczącej częstotliwości ich uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej. Otrzymane wyniki przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Częstotliwość uczestnictwa uczniów w niedzielnej mszy świętej

Źródło: badania własne.

Na podstawie danych zamieszczonych na powyższym wykresie można zauważyć, że 67,9% ankietowanych uczestniczy regularnie w niedzielnej mszy świętej. Co piąty (19,8%) respondent uczestniczy w Eucharystii raz, dwa razy w miesiącu. Należy jednak zaznaczyć, że są uczniowie klas trzecich, przygotowujący się do Pierwszej Komunii świętej, którzy uczestniczą w niedzielnej liturgii tylko raz na kilka miesięcy (3,7%), tj. przy okazji świąt kościelnych i uroczystości rodzinnych (4,9%) bądź – co jest bardzo niepokojące – w ogóle w niej nie uczestniczą (3,7%). Biorąc pod uwagę uzyskane wielkości liczbowe wybieranych przez ankietowanych odpowiedzi, można wskazać ich zróżnicowanie według płci. Dane te zebrano w tabeli 1.

Tabela 1

Częstotliwość uczestnictwa uczniów w niedzielnej mszy świętej z podziałem na płeć

Kategorie odpowiedzi			Płeć		Ogółem
			dziewczynka	chłopiec	
Jak często uczestniczysz w niedzielnej mszy świętej?	co tydzień	N	21	34	55
		%	80,8%	61,8%	67,9%
	raz, dwa razy w miesiącu	N	4	12	16
		%	15,4%	21,8%	19,8%
	raz na kilka miesięcy	N	0	3	3
		%	0%	5,5%	3,7%
	tylko przy okazji świąt kościelnych i uroczystości rodzinnych	N	1	3	4
		%	3,8%	5,5%	4,9%
	nie uczestniczę	N	0	3	3
		%	0%	5,5%	3,7%
	Ogółem	N	26	55	81
		%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Analizując uzyskane wyniki z tabeli 1, można spostrzec, że dziewczynki regularniej uczęszczają na niedzielną mszę świętą (80,8%), niż chłopcy (61,8%). Żadna z nich nie zaznaczyła odpowiedzi wskazującej, że w ogóle w niej nie uczestniczy. Trzech chłopców nie uczęszczających na niedzielną Eucharystię, pominięto kolejne pytania dotyczące udziału w niej, odpowiadając dopiero od piątego.

Ankietowani zostali także poproszeni o wskazanie, czy znajdują przyjemność w uczęszczaniu na Eucharystię. Otrzymane odpowiedzi przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

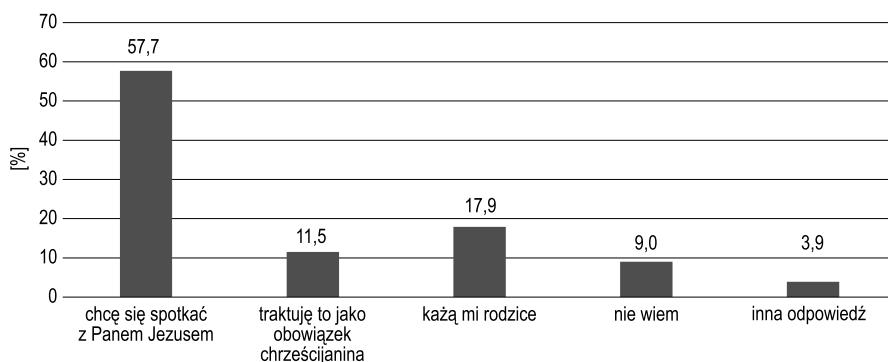
Znajdowanie przyjemności w uczęszczaniu ankietowanych na niedzielne msze święte

Kategorie odpowiedzi			Płeć		Ogółem
			dziewczynka	chłopiec	
Czy lubisz chodzić do kościoła?	tak	N	17	24	41
		%	65,4%	46,1%	52,5%
	nie	N	1	7	8
		%	3,8%	13,5%	10,3%
	nie wiem	N	8	21	29
		%	30,8%	40,4%	37,2%
Ogółem		N	26	52	78
		%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Z przytoczonych danych wynika, że ponad połowa uczniów (52,5%) lubi chodzić do kościoła. Warto jednak zaznaczyć, że największy odsetek wyboru tej odpowiedzi wystąpił u dziewcząt (65,4%). Z dalszej analizy można dostrzec, że co siódmy chłopiec (13,5%) nie znajduje przyjemności w uczęszczaniu na mszę świętą. Porównując – tylko jedna dziewczynka była tego samego zdania. Należy zauważyć, że prawie co trzeci ankietowany (37,2%) nie potrafi opowiedzieć się, czy lubi chodzić do kościoła, czy też nie.

Poddając badaniu religijność dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej należałoby zwrócić uwagę na powody, motywy, którymi kierują się przychodząc na niedzielne msze święte. Bez wątplenia istnieją różne czynniki motywujące. Jedne mogą wynikać z wewnętrznych potrzeb religijnych, inne z poczucia obowiązku, nacisków bliskich czy uwarunkowań społecznych. Mogą wiązać się z wychowaniem, tradycją czy też z presją otoczenia, rodziny (Janiec Z., 2002, s. 81). W związku z tym w kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wskazanie powodów chodzenia do kościoła. Wyniki ujęto na wykresie 3.

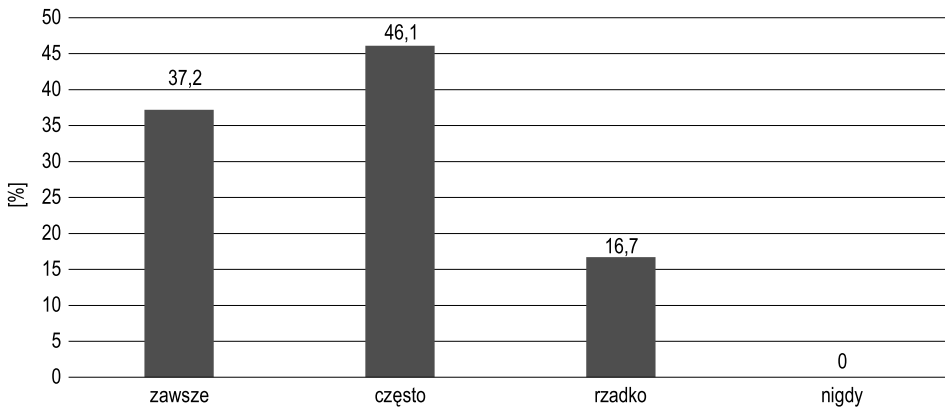

Wykres 3. Jakiek są powody chodzenia uczniów do kościoła

Źródło: badania własne.

Z analizy danych przedstawionych na wykresie można stwierdzić, że ponad połowa uczniów (57,7%) chodzi do kościoła, ponieważ chce się spotkać z Panem Jezusem. Znacznie mniej ankietowanych (17,9%) uczęszcza na niedzielne msze święte pod przymusem rodziców. Z kolei co dziewiąty badany uczestniczy w Eucharystii z poczucia obowiązku chrześcijanina. Warto również wskazać, że 9% uczniów nie potrafił wskazać powodów, którymi kierują się, chodząc do kościoła, natomiast trzech uczniów (3,9%) wybrało „inną odpowiedź”, pozwalającą wskazać własną, spoza proponowanej z listy. Deklarowali oni, że powodem uczęszczania do kościoła na niedzielne msze święte jest chęć przygotowania się do Pierwszej Komunii świętej. Na podstawie przeprowadzonej analizy należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi płeć respondentów.

Kolejną istotną kwestią w przeprowadzonych badaniach było zaangażowanie w niedzielną Eucharystię – podejmowanie refleksji nad usłyszonym Słowem Bożym, słuchanie tego, co mówi ksiądz, wypowiedzianie słów modlitw z innymi wiernymi. Uzyskane wyniki ujęto na wykresie 4.

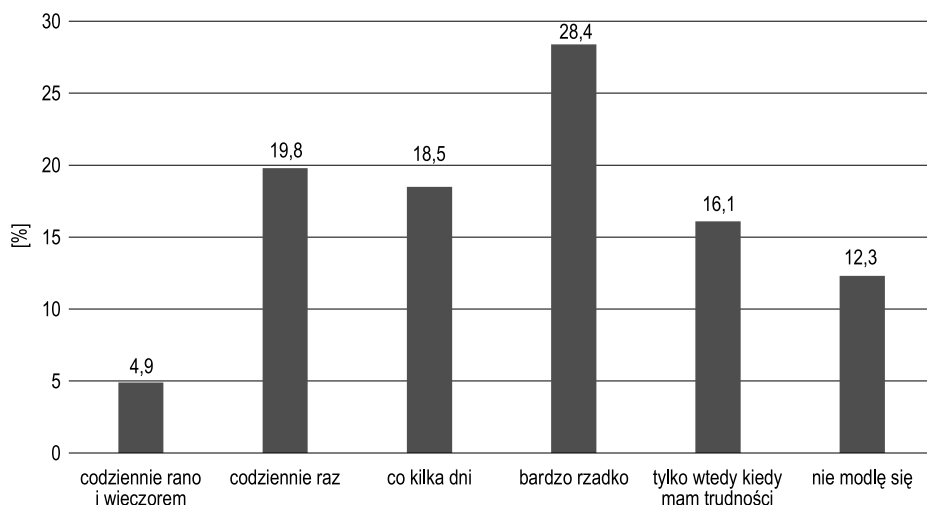

Wykres 4. Częstotliwość słuchania podczas mszy świętej czytań, tego, co mówi ksiądz oraz wypowiedziania słów modlitw z innymi wiernymi

Źródło: badania własne.

Badania empiryczne wykazały, że prawie co drugi uczeń (46,1%) deklaruje, że często podczas Mszy świętej stara się słuchać czytań, tego co mówi ksiądz i wypowiada słowa modlitw z innymi wiernymi. Co trzeci ankietowany (37,2%) twierdzi natomiast, że zawsze stara się być zaangażowany w liturgię eucharystyczną. Należy również zaznaczyć, że 13 badanych osób (16,7%) rzadko aktywnie uczestniczy w Eucharystii, ale żaden z uczniów nie zaznaczył odpowiedzi „nigdy”.

Przedmiotem zainteresowania w przeprowadzonych badaniach była także częstotliwość odmawiania pacierza przez uczniów. Wyniki przedstawiono na wykresie 5.

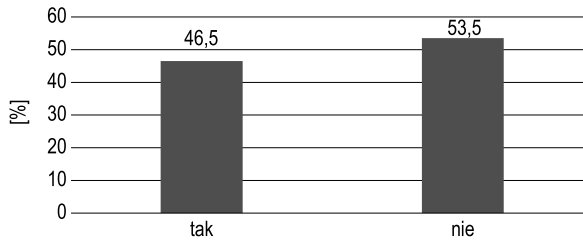

Wykres 5. Częstotliwość odmawiania pacierza przez uczniów

Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych na wykresie wynika, że większość badanych (56,8%) modli się bardzo rzadko (28,4%), tylko wtedy, kiedy ma trudności (16,1%) bądź w ogóle się nie modli (12,3%). Mniejszością są ankietowani czyniący to regularnie. Należy zaznaczyć, że tylko czterech uczniów (4,9%) odmawia pacierz rano i wieczorem. Kolejne odsetki odpowiedzi są do siebie zbliżone. Prawie co piąty uczeń (19,8%) zadeklarował, że modli się raz dziennie, a 15 respondentów (18,5%) odpowiedziało, że odmawia pacierz co kilka dni. Osoby, które udzieliły informację, że nigdy się nie modlą, pominęły kolejne pytanie.

W wychowaniu religijnym młodego człowieka szczególną uwagę zwraca się na wspólną modlitwę rodziców z dzieckiem. Swoją postawą, zachowaniem, przykładem mają wpływ na rozwój religijności swojego potomka. Wspólna modlitwa poza wzrostem w wierze scala i jednoczy rodzinę. Słowa Chrystusa: „bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20), można w szczególny sposób odnieść do wspólnej modlitwy rodziny. Aby jednak przyzwyczaić dziecko do jej systematycznego odmawiania, potrzebuje ono ciąglego jej powtarzania. Tak jak proces wychowania, tak wychowanie w wierze nie dokonuje się z dnia na dzień. Jest długotrwałym procesem (Głaz S., 2010, s. 160). Kolejne pytanie postawione w kwestionariuszu ankiety pozwoliło uzyskać informację od uczniów na temat ich wspólnego odmawiania pacierza z rodzicami. Otrzymane wyniki przedstawiono na wykresie 6.

Wykres 6. Odmawianie pacierza przez uczniów wspólnie z rodzicami

Źródło: badania własne.

Analiza przedstawionych powyżej danych ukazuje zbliżone słupki procentowe. Jednak większa część respondentów (53,5%) odmawiająca pacierz zadeklarowała, że nie odmawia go wspólnie z rodzicami. W toku analizy zebranych danych należy zaznaczyć, iż w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi płeć respondentów. Jednakże można odnotować istotne statystycznie zależności między częstotliwością odmawiania pacierza przez uczniów, a odmawianiem go wspólnie z rodzicami. Wyniki badań odnośnie do wymienionych kwestii przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

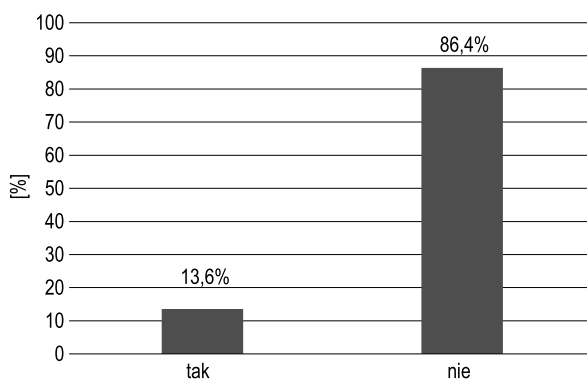
Częstotliwość odmawiania pacierza przez uczniów, a odmawianie go wspólnie z rodzicami

Kategorie odpowiedzi			Czy odmawiasz pacierz wspólnie z rodzicami?		Ogółem	
			tak	nie		
Jak często modlisz się, odmawiasz pacierz?	codziennie rano i wieczorem	N	4	0	4	
		%	12,1%	0%	4,9%	
	codziennie raz	N	10	6	16	
		%	30,3%	15,8%	19,8%	
	co kilka dni	N	9	6	15	
		%	27,3%	15,8%	18,5%	
	bardzo rzadko	N	8	15	23	
		%	24,2%	39,5%	28,4%	
	tylko wtedy, kiedy mam trudności	N	2	11	13	
		%	6,1%	28,9%	16,1%	
	Ogółem		N	33	38	71
			%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Szczegółowa analiza danych ukazuje, że respondenci, którzy regularnie odmawiają pacierz, w większym procencie odmawiają go wspólnie z rodzicami (69,7%), natomiast ankietowani modlący się bardzo rzadko i wtedy, kiedy mają trudności, najczęściej odmawiają go sami (68,4%).

Od początków chrześcijaństwa z modlitwą łączyła się lektura Pisma świętego. Z Dziejów Apostolskich dowiadujemy się bowiem, że apostołowie oddawali się modlitwie i posłudze słowa (Dz 6,4). Biblia jest najważniejszą księgą chrześcijan, podstawowym źródłem wiary, dlatego też winna towarzyszyć im w codziennym życiu od najmłodszych lat. Jak jest w przypadku ankietowanych? Czy czytają Pismo święte samodzielnie lub z rodzicami? Wyniki przedstawiono na wykresie 7.

Wykres 7. Czytanie przez uczniów lub wspólnie z rodzicami Pisma świętego
Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych na wykresie wynika, że znaczna część uczniów (86,4%) nie czyta Pisma świętego samodzielnie ani też z rodzicami. Tylko 13,6% ankietowanych zadeklarowało, że sięga w domu po najważniejszą księgę chrześcijan.

W przeprowadzonych badaniach przedmiotem zainteresowania było również pozaliturgiczne i katechetyczne słuchanie piosenek religijnych oraz oglądanie bajek, filmów i programów religijnych. Wyniki odpowiedzi ankietowanych na te pytania, ukazano w tabeli 4.

Tabela 4

Sluchanie przez uczniów piosenek religijnych oraz oglądanie bajek, filmów i programów religijnych poza mszami świętymi i lekcjami religii, a częstotliwość uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej

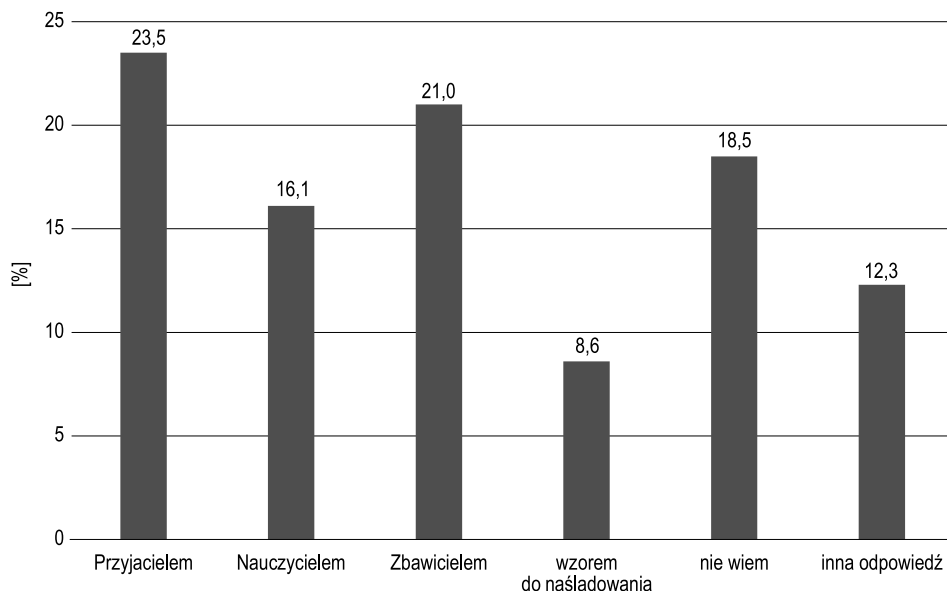
Kategorie odpowiedzi		Jak często uczestniczysz w niedzielnej mszy świętej?					Ogółem	
		co tydzień	raz, dwa razy w miesiącu	raz na kilka miesięcy	tylko przy okazji świąt kościelnych i uroczystości rodzinnych	nie uczestniczę		
Czy poza lekcjami religii i mszami świętymi słuchasz piosenek religijnych?	tak	N	24	4	0	0	0	28
		%	85,7%	14,3%	0%	0%	0%	34,6%
	nie	N	31	12	3	4	3	53
		%	58,5%	22,6%	5,7%	7,5%	5,7%	65,4%
Ogółem		N	55	16	3	4	3	81
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Czy oglądasz w domu bajki, filmy, programy religijne?	tak	N	23	4	0	0	1	28
		%	82,1%	14,3%	0%	0%	3,6%	34,6%
	nie	N	32	12	3	4	2	53
		%	60,4%	22,6%	5,7%	7,5%	3,8%	65,4%
Ogółem		N	55	16	3	4	3	81
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Opierając się na wynikach przedstawionych powyżej, można spostrzec, że dane procentowe udzielonych odpowiedzi przez uczniów na dwa pytania są jednakowe. Aż 65,4% ankietowanych nie słucha w domu piosenek religijnych ani też nie ogląda tego typu bajek, filmów i programów. Prawie co trzeci uczeń (34,6%) odpowiedział odwrotnie. Warto jednak dodać, że w toku analizy zebranych danych można odnotować istotne statystycznie zależności między omawianymi pytaniami, a częstotliwością uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej. Z tabeli 4 wynika bowiem, że uczniowie, którzy nie uczęszczają regularnie na niedzielną mszę świętą, nie słuchają piosenek

religijnych ani też nie oglądają programów religijnych. Wyjątkiem jest jedna osoba (3,6%), która nie uczestnicząc w ogóle w niedzielnych mszach świętych, ogląda bajki i filmy nasycone takimi treściami.

Badając religijność dzieci przystępujących do Pierwszej Komunii świętej poproszono je, aby wypowiedziały się kim jest dla nich Pan Jezus. Odpowiedzi uczniów ujęto na wykresie 8.

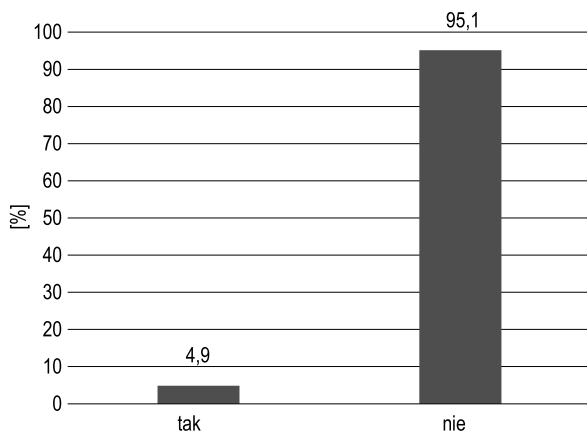

Wykres 8. Jezus Chrystus w opinii ankietowanych

Źródło: badania własne.

Na podstawie zebranego materiału badawczego można wskazać, że dane procentowe najczęściej wybieranych odpowiedzi są do siebie zbliżone. Prawie co czwarty ankietowany (23,5%) uważa Pana Jezusa za swojego Przyjaciela, 17 osób (21,0%) za Zbawiciela, natomiast 16,1% respondentów ma Go za Nauczyciela. Innego zdania było 8,6% ankietowanych, widząc w Jezusie Chrystusie wzór do naśladowania. Należy również zaznaczyć, że duża część uczniów (18,5%) miała problem ze wskazaniem, kim jest dla nich Syn Boży. Ankietowani w powyższym pytaniu mieli możliwość podania własnej odpowiedzi, tj. spoza proponowanych z listy. Z tej możliwości skorzystało 10 uczniów (12,3%), twierdząc, że Jezus Chrystus jest dla nich wszystkim, jest ważną osobą. Należałoby jednak podkreślić, że wśród tych opinii, u dwóch uczniów przystępujących do Pierwszej Komunii świętej pojawiła się odpowiedź – nikim.

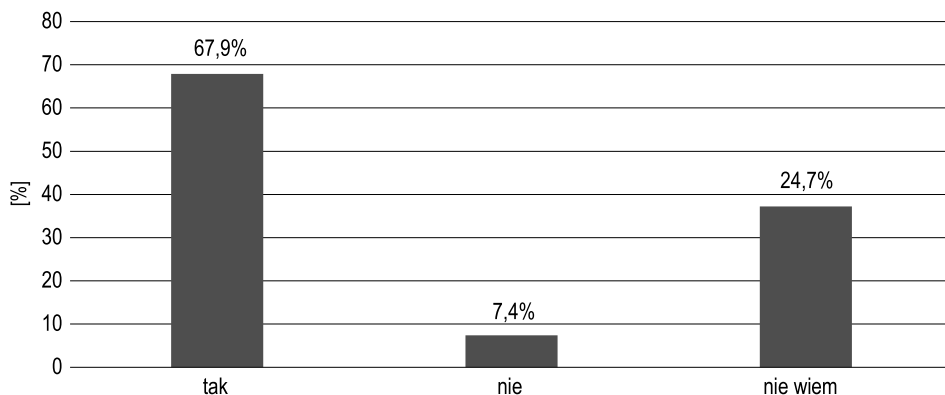
Kolejną istotną kwestią w przeprowadzonych badaniach było zaangażowanie respondentów w funkcje liturgiczne podczas mszy świętej. Otrzymane wyniki ukazano na wykresie 9.

Wykres 9. Zaangażowanie respondentów w funkcje liturgiczne podczas mszy świętej
Źródło: badania własne.

Analiza przedstawionych wyżej danych procentowych wskazuje, że prawie wszyscy ankietowani (95,1%) nie angażują się w funkcje liturgiczne podczas mszy świętej. Trzech uczniów zadeklarowało śpiew w scholi, a jeden zadeklarował bycie ministrantem, co stanowi 4,9% wszystkich badanych.

Kolejne dwa pytania, do których ankietowani musieli się ustosunkować, odnosiły się do zbliżającej się Pierwszej Komunii świętej. Zostali zapytani o to, czy oczekują na ten moment, a także co w tym dniu jest dla nich najważniejsze. Wyniki ujęto na wykresie 10 i w tabeli 5.

Wykres 10. Oczekiwanie uczniów na sakrament przyjęcia Pana Jezusa
Źródło: badania własne.

Opierając się na wynikach przedstawionych na wykresie, można zauważyć, że ponad połowa respondentów (67,9%) oczekuje, a nawet nie może doczekać się momentu Pierwszej Komunii świętej. Prawie co czwarty (24,7%) ankietowany nie jest w stanie tego określić i wybrał odpowiedź „nie wiem”. Natomiast sześć osób (7,4%), wyrażając swoją opinię, stwierdziło, że nie oczekuje z niecierpliwością na ten dzień.

Tabela 5

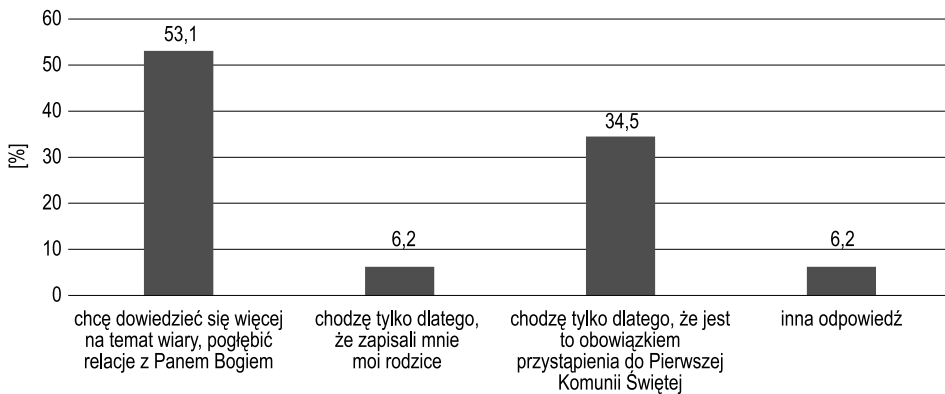
Powody, dla których uczniowie pragną przyjąć Pana Jezusa, a oczekiwanie na przyjęcie sakramentu

Kategorie odpowiedzi			Czy oczekujesz, nie możesz doczekać się sakramentu Pierwszej Komunii świętej?			Ogółem
			tak	nie	nie wiem	
Co według Ciebie jest najważniejsze w dniu Pierwszej Komunii świętej?	Pan Jezus	N	36	4	10	50
		%	65,4%	66,6%	50,0%	61,7%
	świętowanie (goście)	N	4	0	0	4
		%	7,3%	0%	0%	4,9%
	prezenty	N	6	1	3	10
		%	10,9%	16,7%	15%	12,4%
	inna odpowiedź	N	9	1	7	17
		%	16,4%	16,7%	35,0%	21,0%
Ogółem		N	55	6	20	81
		%	100%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Z analizy danych przedstawionych w tabeli wynika, że ponad połowa respondentów (61,7%) jest przekonana, iż osoba Pana Jezusa jest najważniejsza podczas Pierwszej Komunii świętej. Innego zdania jest 12,4% ankietowanych, którzy uważają, że ważniejsze od Chrystusa w tym dniu są prezenty. Cztery osoby z kolei twierdzą, że świętowanie z gośćmi jest istotą tego dnia. Uczniowie mieli możliwość wskazania innej odpowiedzi. Z tej możliwości skorzystał co piąty ankietowany (21,0%). Połowa z tych osób stwierdziła, że w dniu Pierwszej Komunii świętej ważny jest Pan Jezus, ale również prezenty i świętowanie, natomiast w odpowiedziach reszty ankietowanych znalazły się takie odpowiedzi, jak: pieniądze oraz nie wiem. W toku analizy zebranych danych można odnotować istotne statystycznie zależności pomiędzy omawianym pytaniem a poprzednim, związanym z oczekiwaniami uczniów na sakrament przyjęcia Pana Jezusa. Badania bowiem pozwalają na stwierdzenie, że większość osób (65,4%), które oczekują na sakrament Eucharystii, nie może się jej doczekać i uważają, że tego dnia najważniejszy jest Pan Jezus.

Następną kwestią poruszoną w ankiecie były powody uczęszczania uczniów klas trzecich na szkolne lekcje religii. Uzyskane odpowiedzi przedstawiono na wykresie 11.

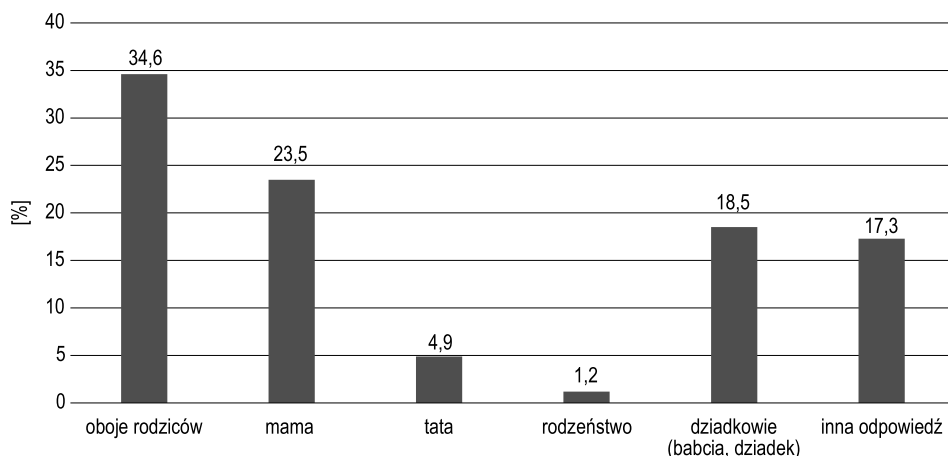

Wykres 11. Powody uczęszczania uczniów na lekcje religii

Źródło: badania własne.

Na podstawie danych procentowych można spostrzec, że ponad połowa ankietowanych (53,1%) uczęszcza na szkolne lekcje religii, aby dowiedzieć się więcej na temat swojej wiary, pogłębić relacje z Panem Bogiem. Z kolei prawie co trzeci badany (34,5%) chodzi na katechezę tylko dlatego, że jest to obowiązkiem przystąpienia do Pierwszej Komunii świętej. Natomiast 6,2% uczniów bierze udział w zajęciach lekcyjnych z religii pod przymusem rodziców. Należy również zaznaczyć, że taki sam odsetek respondentów (6,2%) wskazał inną odpowiedź niż były podane w kafeterii. Jedna z osób poinformowała, że chodzi na szkolną religię, ponieważ chce się dowiedzieć o Panu Bogu, ale również dlatego, że jest to wymagane, aby przyjąć Komunię świętą, natomiast kolejne osoby nie są w stanie określić dlaczego uczęszczają na katechezę.

Omawiając religijność dzieci przygotowujących się do sakramentu Eucharystii, nie można pominąć istoty rodziny. Badania pokazują, że ma ona ogromny wpływ na kształtowanie się postaw, wartości czy częstotliwość kultywowania praktyk religijnych. Rodzice są głównymi mentorami odpowiedzialnymi za ukierunkowanie religijne swoich dzieci (Podczasik M., 2014, s. 167). Papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*, będąc świadomy specyfiki obecnych czasów, napotykanych trudności, tempa życia, podkreśla, że „mimo to, rodzina musi pozostać miejscem, w którym uczymy się dostrzegania motywów i piękna wiary, modlitwy oraz służby innym” (AL 287). W tym kontekście uczniowie w ostatnim pytaniu zostali poproszeni o ustosunkowanie się, kto w życiu rodzinnym odpowiedzialny jest za rozwój ich wiary. Wyniki odzwierciedla wykres 12.

Wykres 12. Osoby odpowiedzialne za przekaz wiary respondentom

Źródło: badania własne.

Z zestawienia danych zawartych na wykresie wynika, że oboje rodziców odpowiada za przekaz wiary u co trzeciego ankietywanego (34,6%), natomiast 23,5% uczniów zadeklarowało, że za ich rozwój wiary odpowiedzialna jest tylko mama. Nieco mniej, bo 18,5% badanych wymieniło, że w ich życiu troszczą się o to dziadkowie (babcia i dziadek), a cztery osoby (4,9%) wskazały ojców. Z możliwości udzielenia innej odpowiedzi skorzystało 17,3% ankietywanych. Pięciu ankietywanych zadeklarowało, że za ich rozwój religijności odpowiadają wszyscy bliscy, sześciu stwierdziło, że nikt, a trzech nie jest w stanie tego określić.

Podsumowanie

W przedłożonym artykule zaprezentowano analizę badań własnych na temat religijności uczniów klas trzecich Szkoły Podstawowej nr 12 w Olsztynie, przygotowujących się do przyjęcia sakramentu Pierwszej Komunii świętej. Przedstawiona analiza pozwoliła rozwiązać główny problem badawczy, udzielić odpowiedzi na pytania szczegółowe, a także sformułować pewne wnioski. Badania empiryczne wykazały, że 67,9% ankietywanych regularnie uczestniczy w niedzielnej mszy świętej. Niepokojący jest jednak fakt, że są uczniowie, którzy w maju mają przyjąć sakrament Eucharystii, a jednak nie uczestniczą w niej w ogóle albo raz na kilka miesięcy, bądź tylko przy okazji ważniejszych świąt kościelnych i uroczystości rodzinnych. Stanowią oni 12,3% wszystkich badanych. Na podstawie zebranych danych można również zauważyć, że co drugi uczeń (52,5%) lubi chodzić do kościoła na niedzielne msze święte, a 57,7% ankietywanych czyni to, ponieważ

chce się spotkać z Panem Jezusem. Przeprowadzone badania własne dowodzą, że uczniowie deklarujący regularną modlitwę, stanowią mniejszość. Prawie co piąty ankietowany (19,8%) odmawia pacierz raz dziennie, a tylko czterech uczniów (4,9%) czyni to dwa razy w ciągu dnia. Większa część respondentów (53,5%) odmawia go samodzielnie. Szczegółowa analiza danych ukazuje jednak, że uczniowie, którzy regularnie odmawiają pacierz, w większym procencie czynią to wspólnie z rodzicami (69,7%). Niepokojące wydaje się, że tylko 13,6% ankietowanych zadeklarowało, że sięga w domu po Pismo święte. Ponadto tylko co trzeci uczeń (34,6%) słucha poza Eucharystią i lekcjami religii piosenek religijnych, ogląda tego typu bajki, filmy i programy telewizyjne. Analiza danych wykazała również, że większość uczniów klas trzecich uważa Pana Jezusa za Przyjaciela (23,5%) i Zbawiciela (21,0%), a tylko czterech (4,9%) angażuje się w funkcje liturgiczne (ministrant, schola) podczas mszy świętej. Ponad połowa ankietowanych (67,9%) oczekuje na moment Pierwszej Komunii świętej. Podobny odsetek respondentów (61,7%) uważa, iż osoba Pana Jezusa jest najważniejsza podczas przyjmowania tego sakramentu. Część badanych twierdzi jednak, że w tym dniu ważniejsze od Chrystusa są prezenty i świętowanie z gośćmi. Nieco więcej niż połowa ankietowanych (53,1%) uczęszcza na szkolne lekcje religii, aby dowiedzieć się więcej na temat swojej wiary, pogłębić relacje z Panem Bogiem, niestety reszta uczniów uczestniczy w katechezie tylko dlatego, że jest to obowiązek przystąpienia do Pierwszej Komunii świętej bądź była to wola tylko ich rodziców. Warto również podkreślić, że co u trzeciego ucznia (34,6%), oboje rodziców odpowiada za przekaz wiary, u 23,5% tylko mama, a u 18,5% dziadkowie. Niestety są respondenci (7,4%), którzy nie mają w rodzinie osób, dbających o rozwój ich religijności.

W artykule zostały zweryfikowane hipotezy badawcze prowadzonych badań. Pierwsza z nich zakładała, że większość ankietowanych uczestniczy w niedzielnej mszy świętej co tydzień. Na potrzebę weryfikacji owej hipotezy zostały wykorzystane dane zamieszczone na wykresie 2. Z danych procentowych wynika, że jest ona prawdziwa, gdyż 67,9% uczniów zaznażyło taką odpowiedź. Kolejna z hipotez mówiąca, że blisko połowa ankietowanych modli się co najmniej raz dziennie okazała się być fałszywa, bowiem tylko 24,7% respondentów odmawia pacierz rano i wieczorem bądź tylko raz dziennie (wykres 6). Ostatnia z hipotez zakładała, że znikoma część badanej grupy czyta Pismo święte, ogląda programy religijne czy słucha piosenek religijnych. Hipoteza ta jest w połowie prawdziwa, bowiem rzeczywiście tylko znikoma część uczniów (13,6%) sięga po najważniejszą księgę chrześcijan (wykres 7), jednak 34,6% badanych poza lekcjami religii ogląda bajki, filmy i programy religijne, a także słucha takich piosenek (tabela 4). Dlatego też drugą część hipotezy możemy uznać za fałszywą.

Wyniki przeprowadzonych badań mogą stanowić ważny materiał informacyjny dla duszpasterzy pracujących z dziećmi. Kluczowym problemem wydaje się wszechstronne wsparcie rodziców w religijnym wychowaniu dzieci, w szczególności w dwóch elementach: wspólnej modlitwy domowej oraz rodzinnego uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii. Motywowanie rodziców do wysiłku wobec dzieci w przestrzeni religijnej może okazać się skuteczne dzięki upowszechnianiu pragmatycznego elementu pozytywnych owoców wiary religijnej w całokształcie wychowania. Wyniki badań sugerują również konieczną aktywność duszpasterską w przestrzeni pozaliturgicznej popularyzującą współczesne środki audiowizualne jako nośnik treści religijnych. Mogą one okazać się skutecznym narzędziem pozwalającym budować i poszerzać ich świadomość religijną.

BIBLIOGRAFIA

- Chlewiński Zdzisław, 1989, *Religijność dojrzała*, w: Zdzisław Chlewiński (red.), *Wybrane zagadnienia z psychologii pastoralnej*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 9–39.
- Franciszek, 2016, *Posynodalna adhortacja apostołska, Amoris laetitia o miłości w rodzinie*, Kraków.
- Głaz Stanisław, 2010, *Wychowanie młodego człowieka do życia modlitwy*, Teologia Praktyczna, nr 11, s. 153–166.
- Jan Paweł II, 2007, *Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła „Ecclesia de Eucharystia”*, w: *Dzieła zebrane. Encykliki*, t. 1, Kraków, s. 745–777.
- Janiec Zdzisław, 2002, *Charakter ewangelizacyjny i formacyjny Mszy świętej z udziałem katechizowanych maturzystów*, Studia Sandomierskie, nr 9, s. 79–92.
- Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum concilium”*, 1968, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Pallottinum, Poznań, s. 40–70.
- Kostrubiec-Wojtachnio Beata, 2021, *Prawa rozwojowe i specyfika w rozwoju religijności u dzieci z rodzin niepełnych*, Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, nr 1, s. 30–43.
- Niemirowski Tomasz, 2012, *Rozwój świadomości religijnej u młodzieży, Badania empiryczne osób w wieku od 12 do 24 lat*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków.
- Podczasik Monika, 2014, *Rodzina i religijność jej dzieci a stosunek do wiary*, Family Forum, nr 4, s. 163–181.
- Ptak Robert, 2007, *Eucharystia – centrum życia chrześcijańskiego – Benedykt XVI o Eucharystii jako Misterium Życia w Sacramentum Caritatis*, Teologia w Polsce 1, nr 1, s. 87–98.
- Szamocki Grzegorz, 2016, *Świętowanie niedzieli znakiem rozpoznawczym chrześcijan w perspektywie biblijnej teologii szabatu*, Studia Gdańskie, nr 38, s. 51–63.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, 1982, Pallottinum, Poznań-Warszawa.
- Tatała Małgorzata, 1999, *Rozwój religijności dziecka przedszkolnego*, Prace Psychologiczne, t. VII, nr 205, s. 21–30.

